

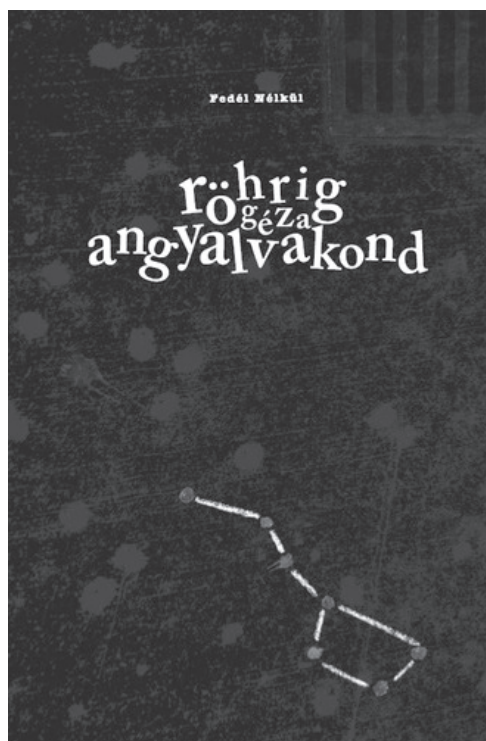
„akinek nejlomból készül ablak”

(Röhrig Géza: *angyalvakond*)

Káli Anita:

A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar magyar-történelem, illetve összehasonlító irodalom szakán végzett, majd az Irodalomtudományi Doktori Iskolájában tanult. Jelenleg a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének fiatal kutatója.

Röhrig Géza 2018-ban megjelent kötete az utóbbi évek szegénységet témájával választó műveinek sorába illeszkedik, központi témái a hajléktalanok, a nincstelenség élete és mindennapjai. Ez a művészileg korántsem könnyű vállalkozás tehát azokról az emberekről szól, akik mellett általában elsétálunk a Blaha Lujza téren vagy a Mexikói úti metrómegállónál, sőt, a legtöbbünk kínosan elfordítja róluk a tekintetét. Már többen is felhívták a figyelmet a kötet terjesztésének figyelemfelkeltő funkciójára, ugyanis a könyvet hajléktalanoktól lehetett megvásárolni, így a jelenségben benne rejlik a szembesítés szándékos – és eléggé nem dicsérhető – gesztusa is. A mű megjelenése egybeesett a hajléktalanokat sújtó törvény beiktatásával, így ez is hozzájárul a könyv fogadtatásához, mondhatni, ebben a kontextusban összekapcsolódik a költészet és a képviselet. Felmerül azonban a kérdés a terjesztés meglehetősen nagy publicitásával kapcsolatban: ebben a megszokottól eltérő vásárlói és olvasói habitusban mennyiben rejlik annak veszélye, hogy a megjelenés mikéntje felülírja vagy inkább átírja a verseskötet esztétikai teljesítményének értékelését? A szegénységről, hajléktalanságról beszélő – elsősorban prózai – szövegek népszerűségét figyelembe véve tehát e művészi vállalkozás a téma, a formaiság és a lírai nyelv szempontjából sem egyszerű.

E társadalmi témát megragadó költészet műfaját tekintve nem sorolható be igazán, a hajléktalanokról szóló ötven vers leginkább a portré, az élettörténet fogalmaival ragadható meg, s ily módon – erős prózaiságát és nyelvhasználatát tekintve is – felidézi az olyan jelentős alkotásokat, mint Csalog Zsolt *Kilenc cigány* című műve vagy akár Tar Sándor novellái. Ugyanaz a fajta részvétteljesség és a szegénységnek hangot adni akarás található meg e tömör versportrékban, mint az említett művekben. A szöveg attitűdjé-

nek egyik legszembetűnőbb jele az, hogy – egy kivétellel: *anonymus* – minden szereplő nevet, hangot és történetet kap. Ezek a történetek a hajléktalanság mindennapjait, tönkrement emberi sorsok széles spektrumát mutatja be: az állami gondozásból, nevelőintézetből kikerülve hajléktalanná lett fiatalokat, női portrékat és hajléktalanként megélt élethelyzeteket. Az ezekhez hasonló súlyos témát és nyelvet prózai formában sem könnyű megírni, de a lírai alkotásokban még érdekfeszítőbb az a kérdés, hogy egyáltalán bemutatható, elbeszélhető-e a hajléktalanság, és amennyiben igen, milyen az a lírai nyelv, amelyen a művek érvényesen szólhatnak, s hogyan képes a szöveg felülírni a téma sajátosságaiból adódó etikai kontextust?

A szövegek egyik izgalmas és nyelvileg is figyelemre méltó része a nézőpontok variációival való játék és az olvasói tekintet irányítása. A kötet egyik ilyen narratív bravúrja, hogy a perspektívák oscillációja által magáról a befogadóról és befogadásról is szól – és itt nem pusztán a versekre, hanem magára a hajléktalanságra gondolok –, így helytálló Nádas Péter megállapítása, hogy „ötven alakban furcsa egy történetet mesél el mindannyiunkról.” Már a kötet előlapja is ezzel a trükkel él: a fekete borító tulajdonképpen a betont, a piszkos aszfaltot ábrázolja, ami szimbolikusan is a földre kényszerített tekintet jelképezheti. A szintén a borítón szereplő Göncölszékér csillagkép a kötet első, *dezső bácsi* című versében nyeri el jelentését: „A járdába szikkadt sötét rágókból hetet / krétával úgy kötött össze valaki / hogy az a göncöl szekerét formázza”, „homlokig borulna s hebegve megköszönné / hogy elhányt rágókból de összeállt göncöllé”. Hasonlóan szokatlan képzetársítás során ugyanebben a műben nyeri el értelmét a cím is, és alapozza meg a kötet egyik jellemzőjét, az ellentétek – profán és szakrális, alantas és emelkedett, földi és égi – egybeillesztését.

A nézőpontok váltogatása és a beszédmódok sokszínűsége a kötet egészében észlelhető. Viszonylag homogénebb szerkezetű művek is akadnak, ilyenek a külső fókuszú választó versek, mint például az idős hajléktalant ábrázoló *misi*, illetve a *kovboj* és *kisköcsög*. Egyes szám első személyű elbeszélőt alkalmaz például a könnyed műfajt imitáló *csumi kupléja*, illetve ugyanez az eljárás figyelhető meg a női szereplőt megszólaltató, női élettörténeteket feldolgozó versekben, például az *angéla nyilatkozik*, illetve a *zsanett* és a *dzsenifer* című művekben. E versek a prózai formákban is előforduló élettörténeti narratívák felől nézve is érdekes vállalkozások, hiszen egyszerre képesek nyelvileg azonosságot és ismeretlenséget közvetíteni, perspektívájában egyszerre van jelen a mesélő, illetve a hallgató, a megfigyelő pozíciója. A *böksi* című versben a beszélő – balladai formában – egyszerre saját magáról és magához is szól, ugyanakkor rámutat a szegénységhez, a hajléktalansághoz kötődő szégyenérzetre: „neved immár szégyenbélyeg / elárultad közösséged / hol az urad víg erzsébet? / neved immár szégyenbélyeg”. A perspektívák és a hajléktalanság bemutatása felől is megragadóak azok a versek, amelyek egyidejűleg több nézőpontot használnak. A *mathias* rexben két, feltehetően intézetben nevelkedő fiatal szereplő meséli el találkozásukat egy idős hajléktalannal, akit hajviselete miatt elne-

veznek Mátyás királynak, s a nehéz körülményeket valamelyest elfelejtető fantáziákat gyártanak. Ebben a vershelyzetben jelennek meg az ironikus sorok, mintegy ellentétet állítva a király alakjával a szélsőséges kiszolgáltatottságnak: „ha bunyózní hívtuk / háziállatira panaszkodott / kérte ezzel várjunk / a felség épp tetves”. A versbe közbeékelődik a harmadik személy képzeletbeli, archaikus monológja, amely egyértelműen kifordítja és Mátyás szerepéhez igazítja a versben szereplő fantáziát, az addig használt költői nyelvvel párhuzamosan: „»midőn megérkezék nem állá itt palazzo / pár avitt épület csupán egy írmag / esett harang vala szép visegrád / sok hálónéhezék egy véres kánpadk». Ugyanígy szokványos eljárásnak mondható, hogy egy külső nézőpontból ábrázolt jelenetbe a címszereplők mondatai ékelődnek, ami szintén a hajléktalanság elmondásának lehetőségét kérdőjelezi meg: „kezén a kosz mint egy kesztyű / hajához nyúl sóhaját nevet / 'kifésülni rég nem lehet / levágnám ha lenne ollóm' (olga), illetve az „almát vittem neki épp aludt / feje körül molyok glóriáztak / 'nincs fogam' ült fel mosolyogva / 'őt éve hogy elhagyott az olga' / ezt talán már ő se bírta volna' (imi). A hajléktalanok megszólaltatása a nyelvi megalkotottság szempontjából (a rövid beékelődéseken kívül) a *gyalu* című versben a legrefináltabb: „de ma nincs baj / szupcsin hőszigetel / zsrúj ez a hungarocel / verselgetek ám én is / átmént a hold D-je C-be/ áment mond az éj a télre [...] van egy négysorosom is / ha beszélnem kell velük / már nem a szemükbe / az emberek fülét nézem / jobb így”. Azzal, hogy a kötet megidézi egy hajléktalan költő elképzelt nyelvét, reflektál a versek lírai sajátosságaira. E poétikai megoldásban maga a kötet poétikája és nyelvhasználata kap – kissé ironikus – reflexiót.

Az is megfogalmazódhat az olvasóban, hogy e rövidformák mennyiben lehetnek alkalmasak a hajléktalanság, a szegénység témájának nyelvívételéhez. Nem borul-e fel ez a nagyon törekeny arány a formaiság javára, vagy épp fordítva, nem szorítja-e maga alá a téma hossza magával a kötet másik izgalmas felvetését, a tartalom és forma együttállását, illetve a szegénység mint tematikus és poétikai szembeállítás eltörlésének legformálisabb megvalósulását, nevezetesen, amikor a „szegény” nem (csak) a témát, hanem a poétikát is jellemzi. Röhrig kötetéből a szempontból is rendkívül érdekes vállalkozás. A problémával a kötet egészen ügyesen játszik, a hétköznapi, szegényes beszédet imitáló lírai nyelv („fu azt azért látnotok kellett volna”), a már említett prózaiság, illetve a zsánerképszerű versek és műfajok játékba hozásával. A hasonló témájú regényekben (például Szilasi László: *A harmadik híd*) a monotónia alakzatai köré épített regényszöveg sok esetben a kilátástalanság állandóságát metaforizálja, azonban az *angyalvakondot* nem jellemezhetjük sem formai, sem poétikai monotóniával. Sokszínű – ha úgy tetszik, kifejezetten gazdag – kötet, a kiadványban szereplő versformák és a szöveget uraló ellentétek, szokatlan képzettársítások tekintetében is sikerültek mondható.

Ami a tematikusságot illeti, a szegénység, hajléktalanság toposzait természetesen Röhrig verseiben is megtaláljuk. Sokféle vershelyzetben előfordul a társadalomból való kitaszítottság, „kiilleszkedés”, leválás motívuma: „így szorultam én is valahogy kívültre”, „akár egy dísztárcsa a sztrádán / én már leváltam valahol” (*dezső bácsi*), „szemében mégis ott a kitaszítottak / oly nehezen megszerezhető méltósága” (*peppe*), „testvér / te aki már kiilleszkedtél” (*i ♥d szücsi*). A hajléktalanságot úgyszintén megfogalmazó, illetve azt jelképező test és kevés ruha, kabát-motívum is gyakori kép: „klassz ez a kabát / mint címke a szilánkot/ egybetart” (*zoli*), „négy éve tüntem el / I'M DA BOSS feliratú papírdzsekiben”. Az egyik legszebb, de nem szépelgő része a kötetnek a hajléktalan élet állati, emberhez méltatlan létének szembeállítását a mély hittel és segítségkérréssel: „a kotoréka mellé pisil” (*liza*), „elfeküdtél”, „az emberólat éjjel / a felüljáró negyedik tartópillérénel / nagynyomású mosóval takarították el” (*peppe*), „állat felvetve röhög egy hajléktalan istenállat” (*kovboj*). A hit szférája a legtöbb esetben kiemelt helyet kap a szerkezetekben, például a *mit kíván a magyar homeless* utolsó (és az előző részekétől szerkezetében el is térő) sora („ha eljön minek jönnie kell / uniót a Jóistennel”). A *dezső bácsi* című versben „angyal jelent meg ott nekem a kárhozottnak”, „ám szolgádnak, ha végül arra vinne útja / színed előtt Atyám homlokig borulna [...]” sorpár szintúgy a mű zárata. A hithez, reményhez kapcsolódó versek egyébként a kötet egészét nézve is kitüntetett helyen állnak, ugyanis a *dezső bácsi* a nyitódarab, a *dávid* pedig – kétségbeesett segélykiáltásként – a kötetet záró vers.

A fentebb említett szempontok alapján az *angyalvakond* pozitívumaiként értelmezzük a szöveg sokszínűségét, illetve a prózaiságra ügyesen variáló tulajdonságait és megkapó költői képeit. Ki kell emelnünk azonban az olyan helyeket, ahol a rímhelyzet kényszerei miatt a versek erőltetettnek tűnnek: „hónaljig hóban vszolok egy fókát / ismerem az ijedségnek ezt a fokát” (*gyalu utolsó búcsúlevele*), „kapualjban felhányt kukák / kifosztva mint egy sváb kulák”, „kimenhelybőlítettekkel”. Ugyanígy előfordulnak a túllontúl a hétköznapiaságot hangsúlyozó szövegrészletek, mint például a punk és a válolon lévő patkány közhelye (*szücsi az igazságot szomjúH₂Ozta*).

A kötet elolvasása előtt megfogalmazódott, az etikum és esztétikum kényes viszonyával kapcsolatos kérdést (sőt talán aggályt) illetően elmondható: ugyan néha az lehet az olvasó benyomása, hogy az etikai rész alkalmanként felülírja a poétikait, a kötet mégis jó érzékkel nyúl a kérdéshez. Eszköztárával többnyire sikeresen kerül el a szociogiccszet, néhol egészen finom megoldásokkal oldja meg ezeket a kihívásokat, a hajléktalanság nyelvének és narratívájának megte-remtésébe képes egyéni szint vinni.

(*Fedél Nélkül Könyvek, 2018*)

Káli Anita

Kérjük, támogassa a Műhely folyóiratot „Műhely-barát képeslap” - ok vásárlásával!

A Műhely folyóirat 2020-tól képeslapsorozatot indít a folyóiratban megjelent képekből válogatva. A „Műhely-barát képeslap”-ok minden kedves érdeklődő számára elérhetők és megrendelhetők a folyóirat e-mail-címén: muhely.folyoirat@gmail.com vagy szerkesztoseg@gyorimuhely.hu

A képeslapok megvásárlásával Ön a győri Műhely fennmaradását és megjelenését támogathatja!

Az A5-ös méretű (207 mm x 148 mm) képeslapok ára egységesen 500 Ft/darab.

A művészi kivitelű, nagyméretű lapok bármely keretben, asztaldíszként és faliképként is használhatók!

Az első négy képet a 2020/1-es számunkban megjelent fotókból, Bobál Katalin munkáiból választottuk.

Képeslap 1:

Maurer Milán, stúdióportrék, 2019. szeptember.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

műhely

Ar. 500 Ft.

Műhely-barát képeslap
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

Maurer Milán, stúdióportrék, 2019. szeptember.
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

bobalEXT

Képeslap 2:

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

műhely

Ar. 500 Ft.

Műhely-barát képeslap
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

bobalEXT

Képeslap 3:

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

műhely

Műhely képeslap
E képeslap megrendelésével Ön
a galériák művészeinek támogatásával és
megrendelésével támogatja
a művészetet.

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül
a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

Ár: 500 Ft.

solnEXT

Képeslap 4:

Maurer Milán, stúdióportré. 2016. augusztus.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

műhely

Műhely képeslap
E képeslap megrendelésével Ön
a galériák művészeinek támogatásával és
megrendelésével támogatja
a művészetet.

Maurer Milán, stúdióportré. 2016. augusztus.
A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül
a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.
© Bobál Katalin - bobal photography

Ár: 500 Ft.

solnEXT

A megrendelés menete:

1. a megrendelni kívánt képeslap/ok kiválasztása
2. a darabszám és a képek számának megjelölésével e-mail küldése a szerkesztőségbe, Szikonya Gabriella részére: muhely.folyoirat@gmail.com vagy szerkesztoseg@gyorimuhely.hu
3. a válaszlevélben megadott információk alapján a képeslap és a postaköltség árának átutalása a szerkesztőség bankszámlaszámára
4. az összeg beérkezése után a képeslapokat kipostázzuk az e-mailben megadott postacímre
5. 4 db (és azon felüli) képeslap vásárlása esetén támogatóink nevét kéthavonta közzéteesszük Facebook-oldalunkon (ennek mellőzése e-mailben kérhető)

Várható postaköltség ajánlott küldeményként (500 g-ig): 600 Ft

Előre is köszönjük az érdeklődést!

DR. HORVÁTH NÓRA

1978-ban született Győrben. Filozófus, művészeti író. A Győri Széchenyi István Egyetem egyetemi docense. 2016-tól a Műhely szerkesztője, 2019-től főszerkesztő-helyettese, 2020-tól főszerkesztője.

Tudományos fokozat (PhD): Filozófia (2014).

Tanulmányok:

2006–2009: Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola; 2002–2006: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, filozófia szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, tanító szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, művelődésszervező szak.

Főbb kutatási területei: az esztétikai életvitel filozófiai megközelítései; létezésesztétika; George Santayana életműve; amerikai esztétizmus, Edward Perry Warren és Fred Holland Day életműve; amerikai pragmatizmus, pragmatista esztétika; Richard Shusterman filozófiája (szómaesztétika); Frenák Pál életművének filozófiai megközelítése;

A magyar- és idegennyelvű publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisban.

Önálló kötetei: A szépség szeretői – George Santayana és kortársai (2018 GlobeEdit, 2019 JatePress)

HORVÁTH-MÁRJÁNOVICS DIÁNA

1988-ban született Győrben. Irodalomtörténész, kritikus. 2020-tól a Műhely szerkesztője, a lap kritikarovatának vezetője.

A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. A Pécsi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett doktori fokozatot. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Fő kutatási területei: Mészöly Miklós életműve; a kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, PTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola; 2011–2013: esztétika szakos bölcsész (MA), PTE BTK; 2010–2013: magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész, irodalomtudomány szakirány (MA), PTE BTK;

2007–2010: alapszakos szabad bölcsész (esztétika szakirány), magyar minor (BA), PTE BTK.

Publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

KURCSIS LÁSZLÓ

1950-ben született Csornán. Grafikusművész. 1990-től a Műhely arcualattervezője.

Tagság: Magyar Grafikusművészek Szövetsége, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, Győri Grafikai Műhely, Art Flexum Művészeti Társaság, Nyugat Szlovákiai Képzőművészek Egyesülete, Art World Hungary Egyesülete. 1975 óta szerepel csoportos és egyéni kiállításokon Magyarországon és külföldön egyaránt. Rendszeres résztvevője a magyar és nemzetközi művésztelepeknek. Alkotásai számos közgyűjteményben és magánkollekciónban megtalálhatók itthon és külföldön egyaránt. Szuverén alkotói munkáját gazdagítja és végigkíséri a művészetoktatói, kiállításrendezői és tervezőgrafikusi tevékenysége, amit a győri Műhely kulturális folyóirat harminc évfolyamának arcualattervei, több mint száz könyvborító,

kereskedelmi és kulturális plakát is reprezentál.

Tanulmányok:

Dekorátor és Kirakatrendező Iskola, Budapest 1969–1972, Mártélyi művésztelep 1972–1986, Pedagógiai Főiskola rajz szakirány Győr 1975–1979, Képzőművészeti Egyetem Budapest 1979–1983.

Díjak: 1973 Petőfi pályázat I. díj, 1986 Győri Grafikai Műhely ösztöndíj, 2000 Győr Város Kultúrájáért díj, 2003 Győr Város ezüst emlékérmé, 2003 Győr-Moson-Sopron Megye ezüst emlékérmé, 2005 Megyei Tárlat Győr; Művészeti Alap díja, 2007 Regionális Képzőművészeti PRÍMA DÍJ (megosztva, Art Flexum Művészeti Társaság), MAOE Alkotói Támogatás, 2008 Megyei Tárlat Díja, 2014 Téli tárlat díja, 2014 Art Flexum Művésztelep díja.

SZARVAS MELINDA

1988-ban született, Győrben. Irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. 2017-ben a Műhely kritikarovatának gondozója, 2020-tól a lap szépirodalmi rovatait (vers és próza) vezeti.

Főbb kutatási területei: a vajdasági magyar irodalom, hungarológia, kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, University of Jyväskylä, Faculty of Humanities, Hungarian Studies; 2012–2014: ösztöndíjas doktorandusz, ELTE BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Az irodalmi modernség program; 2010–2012: MA-tanulmányok, ELTE BTK, Magyar nyelv és irodalom szak; 2009–2010: MA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és

irodalom szak; 2006–2009: BA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és irodalom szak, színháztörténet szakirány.

Önálló kötete:

Tükörterem flamingóknak. Irodalomtörténeti tanulmányok a magyar vajdasági irodalomról (2018 FISZ)

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

Pannon-Víz

Pannon-Víz Zrt., Győr

Széchenyi István Egyetem, Győr

Uniklub Kft.

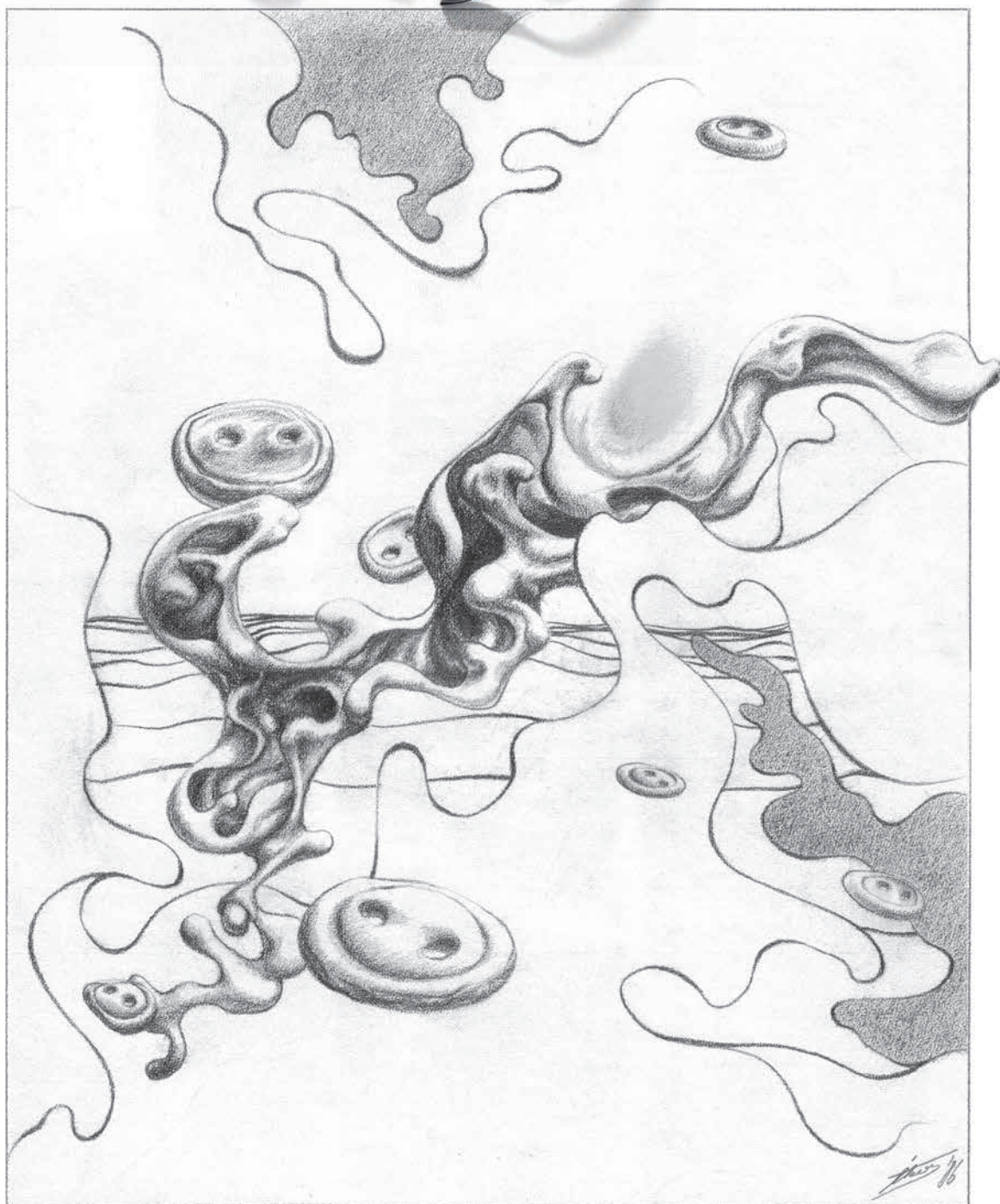

műhely

KULTURÁLIS
FOLYÓIRAT

2020

3

500,- Ft

nka
Nemzeti Kulturális Alap